

Навички ХХІ століття та умови їх формування і розвитку для молоді

Матеріали підготувала:
Тілікіна Н.В., канд. екон. наук,
заступник директора з наукової роботи ДІСМП

Існує безліч трактувань поняття «навички». Узагальнюючи ці визначання, можна стверджувати, що: **навички** – це поєднання знань і вмінь, які отримані упродовж життя. Тобто, складовими навичок є знання (сукупність інформації з будь-якої галузі, набутих у процесі навчання, дослідження тощо) та вміння (здобута на основі досвіду і знань здатність робити щось належним чином).

За даними *World Economic Forum*, серед найбільш затребуваних універсальних навичок (*soft skills* – «гнучкі / м'які» навички) виділено, насамперед, навички креативності, здатність до переконання, комунікативні навички, навички управління часом (*time-management*), за даними дослідження *LinkedIn Learning* (2019) – навички адаптування [1].

Результати дослідження, проведеного в Гарвардському університеті (Harvard University) і Стенфордському дослідницькому інституті (Stanford Research Institute) свідчать про те, що вклад *hard skills* «твердих навичок» в професійну успішність співробітника складає всього 15%, тоді як «м'які навички» – 85% [2, 3]. Інше дослідження, проведене Стенфордським дослідницьким інститутом спільно з фондом Карнегі Мелон (Carnegie Mellon Foundation) серед генеральних директорів (CEO) компаній зі списку «Fortune 500», показало, що довготривалий і стабільний успіх керівників компаній в роботі на 75% визначається м'якими навичками (*soft skills*) і тільки на 25% – твердими навичками (*hard skills*) [4].

У 2020 році Всесвітній економічний форум підготував звіт «Майбутні робочі місця — 2025» [5], яким визначено, що у 2025 році значна частина (52%) усієї роботи буде виконуватися роботами, тоді як у 2018 році цей показник становив 29%. Також у звіті зроблено прогноз навичок, які будуть затребувані у 2025 році, а саме:

- 1) аналітичне мислення і інноваційність;
- 2) активне навчання і стратегії навчання;
- 3) комплексне розв'язання проблем;
- 4) критичне мислення і аналіз;
- 5) креативність, оригінальність і ініціативність;
- 6) лідерство і соціальна включеність (впливовість);
- 7) технології: використання, моніторинг і контроль;
- 8) технології: розробка і програмування;
- 9) життєздатність, стресостійкість і гнучкість;
- 10) обґрунтування, розв'язання проблем і формування ідей;

Кластерний аналіз навичок, які будуть затребувані в ХХІ столітті, був зроблений за результатами аналізу вищезгаданих джерела, а також на даних різних соціологічних і наукових досліджень (Teaching and Learning 21st Century

Skills in Maine, Науково-дослідний інститут Мейна «Коледж освіти та розвитку людського університету Мейна» [6]; «Освіта для життя та праці: розвиваючись Передані знання та вміння в 21 столітті», National Research Council [7, 8, 9]; Національний центр статистики освіти (NCES) [10] та інші [11]), рамових термінологіях навичок XXI століття (P21 [12], NRC Framework [13], ATC21 [14] та інші [15]) та на базі теоретичних основ складових навичок XXI століття (рухові, інтелектуальні і перцептивні [16]; К.Соммеріль - технічні, людські (або соціальні), концептуальні [17]; М.С.Рао – «жорсткі» і «м'які» навички [18] та інші [19, 20, 21, 22]). Крім того, був врахований сучасного стан дослідження цієї проблематики в Україні [23, 24, 25, 26, 27, 28].

Кластерний аналіз вищезгаданих досліджень, стосовно питань навичок молоді XXI століття, дав змогу сформувати матрицю навичок, провести їхню кластеризацію та виокремити чотири основні категорії навичок, які є необхідними для молоді у XXI столітті:

- **навчальні навички**, які допомагають адаптуватися до робочого середовища та вдосконалювати свої знання, вміння і компетенції;
- **навички грамотності**, які допомагають розрізняти факти, публікувати інформацію, створювати технології, визначати достовірність джерел та інформації;
- **соціальні навички** – здатність успішно й ефективно взаємодіяти з конкретними людьми або різними групами, досягаючи поставлених цілей;
- **особистісні навички** – якості людини, які певним чином характеризують її особистість.

До навчальних навичок були включені критичне мислення, креативність (творчість, інноваційність) та самонавчання; до навичок грамотності – медіаграмотність, цифрова грамотність; до соціальних навичок – навички командної роботи, комунікативність, емоційний інтелект; до особистісних навичок – гнучкість, таймменеджмент, ініціативність.

Для розвитку навичок необхідно обирати певні інструменти (тренінги, семінари, вебінари, онлайн-курси, курси підвищення кваліфікації, читання спеціальної літератури тощо). Важливе значення у виборі інструментів і досягненні результатів мають особистісні якості та установки молоді.

Враховуючи виокремлені навички можна запропонувати умови, за яких можливе успішне формування навичок XXI століття у молодих людей, а також інформаційно-комунікаційні технології (онлайн-сервіси), що дають змогу це зробити. Комплексне узагальнення цієї інформації та ідей для їх розвитку представлено на інфографіці **«Навички XXI століття та умови їх розвитку. Для молоді»**.

Отже, такі **навчальні навички**, як *критичне мислення*, уміння розв'язувати проблеми формується тоді, коли молодь не лише відтворює інформацію, але й формує для себе нові знання, розробляє і розвиває нові ідеї: перевіряє гіпотези; аналізує все, що відбувається навколо; розв'язує логічні завдання; знаходить усьому пояснення. Прикладами онлайн-сервісів, які дають змогу сформувати й

розвивати критичне мислення, можуть бути: Mindomo, Casoo, Infogr.am, дошки мозкового штурму Stormboard тощо.

Креативність (творчість, інноваційність) формується і розвивається за умов реалізації власного творчого потенціалу (малювання; створення відео, презентацій; написання творів, історій, блогів тощо), генерування цікавих ідей, нестандартного мислення та розширення власного світогляду і фантазування. Для цього доречно використовувати такі онлайн-сервіси, як: документи Google Диск, онлайнві презентації Prezi й Emaze, фоторедактори Avatan, Photoshop, сервіси для створення альбомів; відеоредактори Youtube тощо.

Самонавчання і саморозвиток формуються і розвиваються завдяки наявності у особистості цікавості до знань, бажання і мотивації їх отримувати. Для цього потрібно багато читати, навчатися самоорганізації і позитивному мисленню, цікавитися усім новим та знаходити онлайн курси для розширення власних знань.

Такі *навички грамотності*, як *медіаграмотність* формуються завдяки навчанню систематично критично оцінювати інформацію з використанням різних інструментів оцінювання, аналізувати медіаполе і відповідально ставитися до медіа споживання, шукати посилання на першоджерело, використовувати ресурси для перевірки інформації та для освоєння нових знань з медіаграмотності. Тут допоможуть такі засоби, як: сервіси новин Google News; зворотній пошук зображень за допомогою Google; сервіси для виявлення недостовірної інформації (Trooclick); геосервіси Google Maps; наукові пошукові сервери; інструменти для виявлення оригінальності (Pipl.com, Spokeo.com) тощо.

Цифрова грамотність формується за умов використання інформаційно-комунікаційних технологій для розв'язання навчальних і життєвих завдань, використання інтернет ресурсів для нових можливостей і кар'єрного зростання, створенню та обробки фото-, відео- та інших файлів, опанування програм з графічного дизайну тощо. Також варто не забувати про онлайн безпеку, про захист персональних даних і конфіденційність, про кібербулінг та протидію різним видам насильства в інтернеті.

Опанувати ці навички можна за підтримки Міністерства цифрової трансформації України у новому освітньому серіалі «Кіберняні», у якому розглядаються такі питання: Як захистити свої дані та гроші в мережі інтернет? Роль кібербезпеки у повсякденному житті? Кібербезпека – це не завжди складно. Як впевнено почувати себе серед загроз цифрового світу? Докладніше за посиланням: <https://osvita.diia.gov.ua/courses/cybernanny>. А також з інших онлайн-серіалів, розміщених на цьому порталі.

Такі *соціальні навички*, як *навички командної роботи* формуються під час навчання, участі в тренінгах/семінарах, спрямованих на формування командної роботи. Для розвитку цих навичок можна організовувати зустрічі з колегами і друзями, запрошувати друзів до челенджу, бути командним гравцем та уважним співрозмовником. Для формування і розвитку навичок командної роботи можна використовувати сервіси для створення блогів, платформ для дистанційного навчання і вебінарів Zoom, Wiziq, миттєвого опитування (Typeform, Direct poll, Kahoot!) тощо. *Комунікативність* формуються за умови самостійного

налагодження особистістю комунікації з іншими, розв'язання спільних завдань, розширення сфер спілкування, а також обмін контактами в соціальних мережах. Онлайновими інструментами для формування комунікативних навичок можуть бути Google Диск (спільне редагування документів, написання коментарів), сервіси для створення спільної дошки Padlet.com чи Linoit, спілкування Skype, Viber тощо.

Формуванню *емоційного інтелекту* допомагає здатність розбиратися у власних і чужих почуттях, рахуватися з оточуючими, будувати з ними відносини на основі довіри і співпереживання. Для цього потрібно усвідомлювати і самоконтролювати власні емоції, бути самосвідомим, будувати взаємини з оточенням. Існує безліч різноманітних способів розвитку емоційного інтелекту та емпатії. Наприклад, в психології виділяють такі, як «практики уважності», арт-терапія, ненасильницьке спілкування, казкотерапія, дихальні практики тощо.

Такі *особистісні навички*, як *гнучкість* формуються через вимушеність адаптуватися до мінливих умов навчання і роботи. Найкраще сформувані ці навички можна у процесі діяльності, спрямованої на розв'язання будь-яких проблем, а також роботу в групах, а, отже, необхідність адаптуватися до незвичних умов, враховувати думку інших тощо. Для цього можна використовувати такі онлайнові майданчики, як віртуальні проекти Wikispaces, створення і ведення блогів Blogger, соціальні мережі тощо.

Таймменеджмент формується під час планування своєї роботи або навчання, виконання креативних і творчих завдань, встановлення цілей та їх досягнення. Також важливою умовою таймменеджменту є винагорода за власні досягнення. Допоможуть формувати і розвивати ці навички: сервіс для планування Any.DO, Todoist, Google Календар, GTasks, OneNote; сервіс для фіксування власних думок Google Keep; Skitch - сервіс для створення Evernote, де можна робити знімки, на яких розміщувати власні думки; RescueTime дозволяє з'ясувати наскільки ефективно витрачаєте час в інтернеті тощо.

Ініціативність виражається в умінні проявляти ініціативу в різних ситуаціях; об'єктивно оцінювати власні сили, знання та навички; керувати своїм навчанням, розвиватися. Розвинути ці навички можна, якщо використовувати онлайнові сервіси, що дають змогу збирати, упорядковувати та організовувати інформацію для власної справи з різних джерел Zotero, сервіси закладок на корисні ресурси Symbaloo, ментальні карти Spicynodes та Mindmeister тощо.

Сьогодні, будь-які з перелічених навичок можна здобути на курсах, семінарах, тренінгах (наприклад, онлайн-курс «Prometheus», студія онлайн-освіти «EdEra» тощо) та під час роботи на громадських засадах, участі у волонтерській діяльності, в учнівському і студентському самоврядуванні.

Основними методами розвитку навичок XXI для молоді є самонавчання (читання літератури, самостійне вивчення різних матеріалів, перегляд вебінарів тощо), пошук і отримання зворотного зв'язку від викладачів, наставників і роботодавців, навчання на досвіді інших (ментворкінг), спеціальні завдання (самостійні вправи), розв'язання кейсів (дослідження конкретних ситуацій з пропозицією оптимальних шляхів розв'язання), розвиток в процесі роботи тощо.

Використана література:

1. Emma Ch. These are the 100 most in-demand skills of 2019? According to LinkedIn / World Economic Forum. URL: <https://www.cnbc.com/2019/01/08/the-25-most-in-demand-technical-skills-of-2019-according-to-linkedin-.html>
2. Иванов Д. В. Путь к вершине. Факторы успеха // Управление развитием персонала. 2010. № 2. URL: <https://grebennikon.ru/author-3753.html>
3. Креативне мислення, «гнучкі навички» і конкурентоспроможність на ринку праці військовослужбовців, випускників курсів у межах проекту «Україна – Норвегія». Менеджмент підприємницької діяльності : навч. посіб. для професійної підгот. військовослужбовців ЗС України звільнених у запас / М. Р. Личковська, Т. Г. Добрава, Г. В. Музиченко [та ін.]; [авт. передм. О. Я. Чебикін]. Одеса : Гельветика, 2018. С. 216-233. URL: <http://dspace.pdpu.edu.ua/bitstream/123456789/2158/1/Creative%20thinking.pdf>
4. Klaus Peggy. The hard truth about soft skills: workplace lessons smart people wish they'd learned sooner / Peggy Klaus with Jane Rohman and Molly Hamaker». New York, Harper Collins Publishers, 2007. P. 190.
5. The Future of Jobs. Report 2020. URL: http://www3.weforum.org/docs/WEF_Future_of_Jobs_2020.pdf
6. Teaching and Learning 21st Century Skills in Maine. URL: https://usm.maine.edu/sites/default/files/cepare/Teaching_and_Learning_21st_Century_Skills_in_Maine.pdf
7. National Research Council. Education for Life and Work: Developing Transferable Knowledge and Skills in the 21st Century. Committee on Defining Deeper Learning and 21st Century Skills, J.W. Pellegrino and M.L. Hilton, Editors. Board on Testing and Assessment and Board on Science Education, Division of Behavioral and Social Sciences and Education. Washington, DC: The National Academies Press. 2012.
8. National Research Council. Exploring the Intersection of Science Education and 21st Century Skills: A Workshop Summary. Margaret Hilton, Rapporteur. Board on Science Education, Center for Education, Division of Behavioral and Social Sciences and Education. Washington, DC: The National Academies Press. 2010.
9. National Research Council. STEM Integration in K-12 Education: Status, Prospects, and an Agenda for Research. Committee on Integrated STEM Education. M.Honey, G. Pearson, and H Schweingruber, Editors. Washington, DC: The National Academies Press. 2014.
10. Muller, C. L. (2015). Measuring school contexts. AERA Open, 1(4), 1–9.
11. Paneerselvam A., Mohamad M. Learners' Challenges and English Educators' Approaches in Teaching Speaking Skills in an ESL Classroom: A Literature Review. URL: https://www.researchgate.net/publication/337794743_Learners'_Challenges_and_English_Educators'_Approaches_in_Teaching_Speaking_Skills_in_an_ESL_Classroom_A_Literature_Review
12. Рамки P21 для навчання 21-го століття були розроблені за участю вчителів, експертів в галузі освіти і лідерів бізнесу, щоб визначити і проілюструвати навички і знання, необхідні студентам для досягнення успіху в роботі і житті, а також системи підтримки, необхідні для результатів навчання в 21-м столітті. Вони використовувалися тисячами викладачів і сотнями шкіл в США і за кордоном, щоб поставити навички 21-го століття в центр навчання. URL: <https://www.battelleforkids.org/networks/p21/frameworks-resources> (P12 - це провідна організація, яка забезпечує навчання кожній дитині відповідно до потреби 21 століття, США).
13. Education for Life and Work: Developing Transferable Knowledge and Skills in the 21st Century (2012), Committee on Defining Deeper Learning and 21st Century Skills, J.W. Pellegrino and M.L. Hilton, Editors. Board on Testing and Assessment and Board on Science Education, Division of Behavioral and Social Sciences and Education. Washington, THE NATIONAL ACADEMIES PRESS, 242 pages. Printed in the United States of America. URL: www.nap.edu/catalog/13398/education-for-life-andwork-developing-transferable-knowledge-and-skills
14. ATC21 - структура навичок 21-го століття (оцінка і навчання навичкам 21-го століття зі штаб-квартирою в Мельбурнському університеті, Австралія). Assessment and Teaching of 21st Century Skills (ATC21S). URL: <https://entreassess.com/2018/05/29/assessment-and-teaching-of-21st-century-skills-atc21s/>
15. Основные положения Доклада Международной комиссии по образованию для XXI века. URL: <https://www.ifap.ru/library/book201.pdf>

16. Навики. Вікіпедія. URL: https://ru.wikipedia.org/wiki/%D0%9D%D0%B0%D0%B2%D1%8B%D0%BA#cite_ref-1
17. Sommerville K. Hospitality Employee Management and Supervision: Concepts and Practical Applications. Hoboken, NJ: John Wiley & Sons, Inc. 2007. p. 328.
18. Rao M.S. Soft Skills – Enhancing Employability: Connecting Campus with Corporate. New Delhi: I. K. International Publishing House Pvt Ltd. 2010. p. 225.
19. Casner-Lotto J., Barrington L. (2006). Are They Really Ready to Work?: Employers' Perspectives on the Basic Knowledge and Applied Skills of New Entrants to the 21st Century U.S. Workforce. Washington DC: Partnership for 21st Century Skills. URL: [https://www.scirp.org/\(S\(i43dyn45teexjx455qlt3d2q\)\)/reference/ReferencesPapers.aspx?ReferenceID=2088750](https://www.scirp.org/(S(i43dyn45teexjx455qlt3d2q))/reference/ReferencesPapers.aspx?ReferenceID=2088750)
20. Boyles, S. D. (2015) Equity and network-level maintenance scheduling. *EURO Journal on Transportation and Logistics*, 4(1), 175-193.
21. Muller, C. L. (2015). Measuring school contexts. *AERA Open*, 1(4), 1–9.
22. Hoachlander, E. G., Griffith, J. E., Ralph, J. H. (1995). From data to information: New directions for the National Center for Education Statistics (NCES 96-901). Washington, DC: U.S. Department of Education, National Center for Education Statistics.
23. Інформаційні матеріали Національної академії педагогічних наук НАН України.
24. Оцінка економічного потенціалу університетів Донбасу: Проект реалізовано у жовтні-грудні 2018 р. за підтримки USAID та People in need. URL: https://drive.google.com/file/d/1ZwrCCP3jUMKT2CvTQm4cgiQw7_ZnlfbZ/view
25. Навички для України 2030: погляд бізнесу / За ред. М.А. Саприкіної. Київ: ТОВ «Видавництво «ЮСТОН», 2016. 36 с.
26. Молодь України – 2017: Результати соціологічного дослідження. Тернопіль: ТОВ «Тернограф», 2017. 72 с.
27. Дослідження кар'єрних планів учнів закладів професійної (професійно-технічної) освіти (далі: ЗП(ПТ)О), проведеного Інституту професійно-технічної освіти НАПН України у 2016-2018 рр., до якого було залучено 1680 респондентів із закладів освіти, розташованих у містах та сільській місцевості.
28. Молодь України – 2018: Результати соціологічного дослідження. Київ: ДП «Редакція інформаційного бюлетеня «Офіційний вісник Президента України», 2018. 72 с.